

CIHEAM-szerepvállalás a Földközi-tenger térségének agrárpolitikájában

Mint ismeretes, február 6-án Algírban a [CIHEAM](#)ⁱ-közgyűlés alkalmával fogadták el a nagyon jelentős francia közreműködéssel megalkotott „Med-AMIN” (azaz a G20-kezdemenyezéssel létrehozott AMIS alapján szerveződő mediterrán agrárpiaci információs rendszer) indítását is, ennek koordinátora a CIHEAM, érdemi mozgatója az [IAMM](#) lesz Montpellier-ben. A CIHEAM maga rendszeresen kiadja a MEDITERRA című tematikus kiadványát, ami a Földközi-tenger térségének mezőgazdasági és élelmezési kérdéseit elemzi – jelentős részben gazdasági és szociológiai megközelítésből. Az idei évben megjelent kiadvány az élelmiszer-gazdaság és a logisztika területét vette górcső alá. Megállapítható, hogy a globalizáció és a mediterrán térségben zajló nagyon jelentős szocio-politikai átalakulások együttes hatásaként a térség élelmiszer-kereskedelmének fejlődését egyre inkább az határozza meg, hogy az egyes országok képesek-e, és ha igen, milyen mértékben korszerű infrastruktúrát kiépíteni, amin keresztül gördülékenyebbé és könnyebbé tehető az áru áramlása, valamint javítható az élelmezés-biztonság helyzete. Azaz a logisztika stratégiai kérdés lett, ennek problémái a térség élelmezés-biztonságát és ezen keresztül stabilitását is képesek veszélyeztetni, így mindennél fontosabb ennek regionális együttműködésen alapuló biztosítása. Fontos, hogy az európai országoknak nincs többé kizárólagos kapcsolat-rendszerük a Földközi-tenger térségének déli és keleti országaival, ellenkezőleg, egyre több külső szereplő lép be a rendszerbe, így erősíteni kell a térségre fordított európai figyelmet. Noha nagyon komoly fejlődés ment végbe a logisztika terén a térségben az elmúlt időszakban, a lemaradás továbbra is jelentős, ezért (is) nagyon fontos a technikai, kutatási és innovációs együttműködés erősítése. Azt viszont le kell szögezni, hogy a logisztika fejlesztésével sem valósítható meg a Földközi-tenger térsége déli és keleti országainak élelmiszer-önellátása, csupán javítható lehet annak foka. A fejlődés legnagyobb féke viszont továbbra is a térség országai közötti integráció hiánya, ami a politikában ugyanúgy tetten érhető, mint pl. az infrastrukturális fejlesztések terén.

Pascal Bergeret, az IAMM 2013. őszén hivatalba lépett új főigazgatója Nagykövetségük mezőgazdasági attaséjának jelezte, noha hazánk földrajzi elhelyezkedése okán nem része a CIHEAM-tagországok körének, az intézmény nyitott minden, a kölcsönös előnyökön nyugvó érdemi tudományos és oktatási együttműködésre az érdeklődő magyar partnerekkel.

Stéphane Le Foll miniszter nevében **Jean-Christophe Roubin**, a miniszteri kabinet diplomáciai tanácsadója tartott bevezetőt, ebben emlékeztetett az „[Unió a Mediterrán térségért](#)” (UpM) kezdeményezésre és annak fontosságára, ezen belül pedig kiemelve, hogy a megvalósításban érdemi szerepet tölthet be a [CIHEAM](#) (Centre International des Hautes Études Agronomiques Méditerranéennes), elsősorban a mezőgazdasági és élelmezési problematika terén. Ennek egyik kézzelfogható eredménye a nagyon jelentős francia közreműködéssel megalkotott „Med-AMIN” (azaz a G20-kezdemenyezéssel létrehozott AMIS alapján megalkotott mediterrán agrárpiaci információs rendszer) indítása, ennek koordinátora a CIHEAM, érdemi mozgatója az [IAMM](#) lesz Montpellier-ben. Roubin szerint a legfontosabb lépés megtörtént, ez pedig a CIHEAM „helyzetbe” hozása volt, a következő szakaszban a tartalmi részen van a hangsúly. Ennek pedig egyik legfontosabb eleme, hogy a török G20-elnökségnek köszönhetően a mezőgazdaság újra a nemzetközi együttműködés középpontjába kerüljön, amiben Törökország a jelek szerint kész partner lenni – ennek elérését is szolgálta az, hogy Stéphane Le Foll tagja volt a francia köztársasági elnököt Ankarába elkísérő delegációnak. A diplomáciai tanácsadó szavai is megerősítették azt, ami a korábbi nyilatkozatokból már kiderült: Franciaország a mezőgazdaságot egyértelműen a Földközi-tenger térségében kifejtett befolyása erősítésére kívánja használni, mégpedig többek

között a le Foll miniszter által képviselt agroökológiai termelési modell „promóciójával” – ehhez a CIHEAM kétségtelenül igen jó eszköz, amivel Franciaország a korábbi évekkel szemben határozottan élni is kíván. (A kérdéses modellt Franciaország a FAO-ban is „népszerűsíteni” akarja, ezt szolgálja a francia-FAO együttműködésben Rómába tervezett októberi agroökológiai konferencia.)

A CIHEAM-ot és jelenlegi stratégiáját **Cosimo Lacirignola**, a szervezet főtitkára mutatta be. Elmondta, az 1962-ben eredetileg 7 ország által alapított CIHEAM mára 13 országotⁱⁱ tud tagjai körében és megkerülhetetlen tudományos szereplővé vált a Földközi-tenger térségében. Négy tudományos kutatóközpontja (Bari, Chania, Zaragoza, Montpellier) lefedi a térség mezőgazdaságának jellemző területeit, a kutatás mellett fontos szerepet tölt be a képzésben és a politikai döntéshozatalt segítő együttműködések kialakításában. A CIHEAM mögött 170 alkalmazott áll, évente 600 MSc-hallgatója van és egy-egy évben ezer gyakornok fordul meg a hozzá tartozó kutatóhelyeken rövidebb-hosszabb időt töltve ott. Az egyes tevékenységek közös célja egyértelműen a „mediterrán vízió” képviselése, ezen keresztül a kapcsolat-építés és az együttműködés biztosítása a Földközi-tenger táján értelmezett két partja, azaz Európa és Afrika, valamint a Közel-Kelet között. Az együttműködésre, kutatásra és fejlesztésre 90 futó projekt segítségével 110 millió eurót tudtak megmozgatni (2013. végi adatok), a 45 különböző képzési programra 41 országból érkeznek hallgatók.

Sébastien Abis, a CIHEAM titkársági munkatársa mutatta be az intézmény Mediterra című évkönyvének idei kiadását ([Mediterra 2014](#)ⁱⁱⁱ). Mint aláhúzta, a globalizáció és a mediterrán térségben zajló nagyon jelentős szocio-politikai átalakulások együttes hatásaként a térség élelmiszer-kereskedelmének fejlődését egyre inkább az határozza meg, hogy az egyes országok képesek-e, és ha igen, milyen mértékben korszerű infrastruktúrát kiépíteni, amin keresztül gördülékenyebbé és könnyebbé tehető az áru áramlása, valamint javítható az élelmezés-biztonság helyzete. Emlékeztetett arra, hogy a Földközi-tenger déli és keleti partvidékének országai a Föld legnagyobb arányú élelmiszer-importőrei közé tartoznak, azaz messze nem képesek saját lakosságuk élelmiszer-igényét saját termeléssel kielégíteni. Az előzőekből kifolyólag a szállítást már nem csak a szűken vett régió belül kell vizsgálni, hanem a térség Európával, az USA-val, Brazíliával, Ázsiával és a szubszaharai Afrikával folytatott árucseréjére is ki kell térni. Emlékeztetett arra, hogy a Földközi-tenger keleti és nyugati medencéjének országai eltérő viszonyt építettek ki az Európai Unióval – Marokkó, Algéria és Tunézia legfontosabb kereskedelmi partnere az EU, ezzel együtt a mediterrán térségbe érkező élelmiszer kétharmada nem az uniós tagországokból érkezik! A harmadik országok (USA, Brazília, Kanada, Kína, Ukrajna) nagyon fontos partnerként kezelik a térség országait, ugyanakkor ezek is mindinkább „kifelé”, azaz Európán kívülre is tekintenek. Marokkó például egyre nagyobb befolyást akar gyakorolni a szubszaharai Afrikára (ezt szolgálta VI. Mohamed mostani útja is a térségben), de Algéria is mindinkább e térség felé fordul, többek között komoly kikötői érdekeltségeket szerezve Abidjan-ban.

A szubszaharai Afrikában tapasztalható marokkói „expansió” egyik fontos állomása, hogy VI. Mohamed említett útja során Libreville-ben az uralkodó és a gaboni államfő, Ali Bongo Ondimba jelenlétében [aláírtak egy műtrágya-gyártási stratégiai megállapodást](#). Ennek értelmében 2018-ra a két ország – kifejezetten a marokkói foszfát- és gaboni gázvagyonra alapozva – kiépíti azt az infrastruktúrát, amivel évente 2 millió tonna műtrágyát tudnak előállítani. A termékeket kimondottan az afrikai klimatikus- és talajviszonyokra adaptálják, a legyártott mennyiséget elsősorban az afrikai kontinensen kívánják értékesíteni, közvetve ezzel is növelve a földrész élelmiszer-önellátásának arányát.

Abban a kontextusban, amikor az agrár-diplomácia egyre nagyobb szerepet tölt be a térség életében, érthető, hogy az export és az import eredményessége megkerülhetetlen fontosságú, ahol nem csak a kikötői infrastruktúra számít, hanem az is, hogy az egyes országok belső területei és a kikötők között milyen határfokkal szállítható az áru – ez egyszerre gazdasági és élelmezés-biztonsági kérdés is. Míg az importban legnagyobb fontossággal a gabonafélék és a hús, élőállat bírnak, az export esetében a zöldség-gyümölcs, olíva és bor (elsősorban Libanon vonatkozásában) bír a legnagyobb szereppel. *A kikötői infrastruktúra szempontjából elgondolkodtató, hogy a kínaiak nem azért vették bérebe (vették meg) a pireuszi kikötő jelentős részét, mert Görögországba szállítanak árut, hanem azért, mert ez szolgál az európai offenzívájuk egyik kiinduló pontjaként.*

Aláhúzta: az európai országoknak nincs többé kizárólagos kapcsolat-rendszerük a Földközi-tenger térségének déli és keleti országaival, ellenkezőleg, egyre több külső szereplő lép be a rendszerbe, így erősíteni kell a térségre fordított figyelmet. Noha nagyon komoly fejlődés ment végbe a logisztika terén a térségben az elmúlt időszakban, a lemaradás továbbra is jelentős, ezért (is) nagyon fontos a technikai, kutatási és innovációs együttműködés erősítése. A logisztika speciális területe az egyre nagyobb városok lakosságának élelmiszerral való ellátása, ami nem csak technikai, de szociális és politikai szempontból is fontos kérdés.

A CIHEAM montpellier-i intézetét ([IAM Montpellier](#)) és tevékenységét **Pascal Bergeret**, az intézmény 2013. szeptemberében hivatalba lépett igazgatója mutatta be. A Montpellier-ben működő IAMM (institut agronomique méditerranéen de Montpellier, www.iamm.fr) graduális és posztgraduális oktatási valamint jelentős kutatási tevékenységet végez, elsősorban ökonómiai és szocio-ökonómiai területen. A képzés sajátossága, hogy azt a CIHEAM-tagországok többségében elfogadott felsőoktatási-doktori rendszerhez igazították, ami azt jelenti, hogy a mesterképzésre való beiratkozás előfeltétele nyolc lezárt félév előzetes teljesítése valamely másik felsőoktatási intézményben. Így a Bolognai-rendszerrel összevetve M2-nél indul a képzés, és van egy egyfajta „M3” év is, ami magasabb képzettségi szintet ad, mint egy klasszikus bolognai MSc, de még nem éri el a doktori szintet – a doktori rendszerrel való átjárhatóság könnyebbé tétele érdekében azonban a partner-egyetemek ezt az évet már elfogadják a doktori cselekmények első évének.

A CIHEAM alapításának elsődleges célja ötven évvel ezelőtt az volt, hogy a Földközi-tenger medencéjében legyen egy olyan oktatási intézmény, ahol elsősorban a tagországok államigazgatásában dolgozók számára biztosítják a legmagasabb szintű elméleti és gyakorlati képzést úgy graduális, mint posztgraduális téren. Ez az igény továbbra is jelen van, a hallgatók legalább egyharmada akár már 5-10 évet is dolgozott, sőt felelős beosztásba is került, amikor saját tudásának fölfrissítésére, „naprakésszé tételére”, vagy éppen az új föladatak ellátásához szükséges ismeretanyag megszerzése érdekében visszaül az iskolapadba. Az elmúlt években például Marokkó, Algéria, Libanon küldött nagy számban továbbképzésre államigazgatási alkalmazottakat, de a kilencvenes években érdekes módon Románia is komoly „ügyfélnek” számított – szoros volt az együttműködés a bukaresti és a kolozsvári egyetemmel.

Napjainkban az IAMM kétféle „Master of Science” képzést indít, a beiratkozáshoz szükséges követelmény a nyolc lezárt félév teljesítése. A két típus és altípusai a következők:

- Master of Science **kutatási szakirány**: 1. mezőgazdaság, élelmezés és vidékfejlesztés, 2. a vidéki területeken folyó innováció és fejlesztés
- Master of Science **technikai szakirány**: 1. projektmenedzsment és szakpolitikai tervezés (az első év a Montpellier 1 egyetemmel közös képzésben), 2. mezőgazdasági

termelési rendszerek irányítása és környezetgazdálkodás, 3. élelmiszeripari ágazatok és a vállalati stratégiák.

Az intézmény ezen túlmenően **doktori iskolát** működtet és tevékenységi körébe tartozik a rövidebb-hosszabb idejű **szakmai továbbképzések** szervezése, lebonyolítása vagy az IAMM-ben vagy – igény szerint – közvetlenül a megbízást adó ország államigazgatási egységénél, decentralizált szervezeténél. A különböző képzési területek közös célja, hogy az IAMM-ből kikerülő szakemberek olyan komplex ismeretanyaggal és szakmai gyakorlattal rendelkezzenek, amik képessé teszik őket a jelentős fejlesztési projektek, stratégiai tervezési feladatok során a helyes döntések meghozatalára. Ennek elérése érdekében a szakmai (pl. agronómiai, vízgazdálkodási) ismeretanyag átadása mellett legalább ekkora hangsúlyt helyeznek az ökonómiai képzésre és a menedzselési képesség fejlesztésére. Az intézmény tagja az **Erasmus mobilitási rendszernek**, ami elsősorban az EU-tagállamokból érkező hallgatók számára jelent könnyebbséget.

A Földközi-tenger térségének fölértékelődése Franciaország számára a Sarkozy-érában francia kezdeményezésre létrehozott „[Unió a Mediterrán térségért](#)” fényében a legszembetűnőbb, ám a folyamat a mostani kormányzati ciklusban is folytatódik, aminek ha nem is olyan látványos, de sokatmondó jelei az agrártárcánál is vannak. Ezek közül a már említett CIHEAM-mal függ össze Stéphane Le Foll azon törekvése, ami a szervezet oktatási intézményei által kiadott diplomák teljes jogú franciaországi elismerésének biztosítását takarja. Ez mindaddig (azaz négy évtizede) annak ellenére nem történt meg, hogy a CIHEAM székhelye Franciaországban van! Spanyolország öt ével ezelőtt királyi dekrétummal ezt már megtette, a példáját hat ország követte, végül most teljesül ez Franciaországban is. A helyzet nagyon visszásnak hatott abból a szempontból is, hogy a CIHEAM egyik tagintézménye, az IAMM Montpellier-ben működik és az itt tanuló diákok által megszerzett diplomát éppen Franciaország nem ismerte el. A helyzet most változik végre meg érdemben azzal, hogy a francia mezőgazdaság jövőjéről szóló [törvénytervezet \(projet de loi pour l'avenir de l'agriculture, de l'alimentation et de la forêt\)](#) agrárképzési fejezete rendelkezik a CIHEAM-intézmények akkreditálásáról és így a diplomák franciaországi állami elismeréséről is.

Somogyi Norbert, Párizs

ⁱ Centre International de Hautes Etudes Agronomiques Méditerranéennes – Földközi-tenger Térségi Nemzetközi Agrártudományi Központ, nemzetközi szervezet, a letéteményes Franciaország, székhelye Párizsban van. Az 1962-ben alapított CIHEAM (www.ciheam.org) négy oktatási intézményt működtet a Földközi-tenger medencéjében, ezek Montpellier-ben, Zaragozában, Bariban és Chaniában (Kréta) találhatóak.

ⁱⁱ A CIHEAM tagországai: Albánia, Algéria, Egyiptom, Franciaország, Görögország, Libanon, Málta, Marokkó, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Törökország, Tunézia

ⁱⁱⁱ Az anyag letölthető a következő címről: <http://www.ciheam.org/index.php/fr/publications/mediterr-2014>, a korábbi évkönyvek elérése pedig <http://www.ciheam.org/index.php/fr/publications>.